

Aki túlélte a haláltáborot

Lipusz Emma 12.D

1. Előzmények

1941 és 1945 között több mint 400 000, a mai ország területéről 200 000 magyar zsidó esett áldozatul a munkaszolgálatnak, a megszervezett deportálásoknak, a halálmeneteknek, az auschwitzi gázosításoknak, a tömegkivégzéseknek, a koncentrációs táborok szörnyű körülményeinek. A holokauszt minden tizedik, az Auschwitz-Birkenau minden harmadik áldozata magyar állampolgár volt.

1.2. Zsidó törvények

→ Első zsidótörvény

Az első zsidótörvény 1938-ban lett ismert, mely törvény kimondta: a szabadfoglalkozású állásoknál és a tíz értelmiséginél többet foglalkoztató kereskedelmi, pénzügyi és ipari vállalatoknál 20%-a a zsidók maximális aránya, melyet öt év türelmi időszak alatt kell elérni. A jogszabály alól mentesültek az első világháborúban és az ellenforradalomban különböző érdemeket és kitüntetések szerzett zsidók, a hősi halottak özvegyei és gyermekei, az 1919 augusztusa előtt kitértek, valamint ezek gyermekei, amennyiben nem tértek vissza a zsidó vallásra. Bár a törvény még vallási alapon definiálta a zsidó fogalmát, az 1919. augusztus 1-je után kikeresztelkedetteket is zsidónak minősítette.

→Második zsidótörvény

Az 1939. évi törvény már elsősorban faji szempontból határozta meg, hogy ki számít zsidónak. Zsidónak minősült, aki önmaga, legalább egy szülője vagy legalább két nagyszülője az izraelita felekezet tagja volt a törvény hatálybalépésekor vagy az előtt. A törvény 6%-ban maximalizálta a zsidók arányát a szellemi foglalkozásokban, valamint megtiltotta zsidók alkalmazását állami közigazgatási és igazságügyi szerveknél és középiskolákban. Zsidó nem tölthetett be színházakban és médiában olyan állást, amely befolyással volt az adott színház/média szellemi irányvonalára. Az engedélyezettetés alá eső ipari és kereskedelmi ágazatokból a zsidókat teljesen kizárta a törvény.

→Harmadik zsidótörvény:

Az 1941. évi törvény már mindenkit zsidónak minősített, akinek két nagyszülője az izraelita hitfelekezet tagjaként született. Megtiltotta a vegyes házasságokat és a zsidó és nem zsidó közötti nemi kapcsolatot.

2.A miskolci zsidóság a Holokauszt időszakában

Borsod megye székhelyén a 18. század első harmadában jelentek meg az izraeliták. Az országosan is jelentős vásárokat látogatták, illetve néhány nemes telkén letelepedve pálinkafőzéssel, valamint szesz- és borárusítással foglalkoztak, amit, miként az állandó lakhatást, ekkor még rendeletekkel igyekeztek akadályozni. Számuk gyarapodását s ezzel szervezettségük növekedését a diósgyőri kamarai uradalommal elmélyülő gazdasági kapcsolatuk eredményezte; az 1760-as években imaházat építettek, rabbit választottak, s a hitközség is megalakult. 1840-ben a településen már több mint ezer izraelitát írtak össze, az igazi fellendülés azonban a 19. század

második felében, Miskolc regionális iparforgalmi centrummá fejlődésével következett be. 1863-ban és 1900-ban új templomot avattak, szefárd imaház épült, valamint az 1784-ben megnyílt és 1846-ban újjászervezett tanintézetet követően, az I. világháború előtt 2, az 1930-as években 3 izraelita elemi iskola működött. A hitközség 1919-től polgári leány, '23-tól polgári fiúiskolát, továbbá 3-3 jesivát és Talmud Tórát is fenntartott, sőt 1928-ban, egyedülként az országban, tanítónőképzőt létesített. A gyarapodás ütemét jelzi, hogy 1910-ben a város össznépességének 20%-a (10 291 fő) volt izraelita; míg a helyi kereskedők és a hiteléletben dolgozók 62%-át, az iparosok 17%-át alkották, s rendkívül tagolt társadalmi struktúrával: egy gazdag nagypolgári réteggel, illetve stabil közép- és kispolgársággal rendelkeztek.

3. Ruttkai Imréné Weinberger Katalin története

Dolgozatom elkészítésekor személyes interjú keretében kerestem fel Ruttkai Imréné Weinberger Katalint, aki nagymamám régi ismerőse. Úgy gondoltam, hogy tőle kaphatom a leghitelesebb információkat, hiszen 16 éves korában deportálták.

Kati néni 1927 decemberében született a család egyedüli gyermekeként. Szülei kereskedők voltak, Miskolc főutcáján volt üzletük. 1944. március 15-én ünnepi rendezvényen volt édesanyjával. Az emberek jól érezték magukat, amikor a zene hirtelen elhalkult és egy fiatal fiú a dobogóra lépve bejelentette, hogy a németek megszállták Magyarországot. Az akkor 16 éves lány a Zenepalota épületében működő kereskedelmi iskolába járt. Március 19-én Bank Sándor igazgató úr bejelentette a diákoknak, hogy a németek elfoglalták az iskola épületét, ezért az iskola bezár, de a vizsgák megírására és a bizonyítvány átvételére a Dajka Gábor utcai iskolában lesz lehetőség. Sajnos erre már nem került sor. A május 9-én megjelent polgármesteri utasítás, a gettót a Szemere, Hadirokkantak,

Vörösmarty, az egykori Arany János utcák által határolt területekre jelölte ki. E városrészben kb. 1200 izraelita család lakott. Május elején a zsidóknak kettes sorokban kellett meghatározott szállásukra költözniük és öltözetükön kívül néhány ruhát, cipőt, ágyneműt és 3 napi élelmet vittek magukkal. A gettósítás május 20-án fejeződött be. Ettől kezdve az izraeliták a gettót csak kivételes esetben igazolvánnyal és egyéb engedélyekkel hagyhatták el. Az esti órákban az utcán nem tartózkodhattak valamint keresztényekkel nem érintkezhetek. A városi gettó kiürítése június 7-én indult. Ezért a keleti városnegyedet a Vörösmarty utcától lezárták. Kisfalvy Bertalan csendőr-főtörzsőrmester a deportálási részleg parancsnokának utasítására a zsidókat ütlegelések közepette a Tatár utcai téglagyárba és a vele szomszédos helységekbe hajtották be. Kati néni és családja a nehéz zsákokkal a hátukon indultak a 4km-re lévő téglagyárba. A fiatalabbak téglát raktak, élelmet nem kaptak, azon éltek, amit magukkal vittek. Az a hír járta, hogy rövidesen bevagonírozzák és Németországba viszik őket dolgozni. Rá és családjára június 13-án került sor, velük együtt 70 embert zsúfoltak a vagonba. Senki nem tudta milyen szörnyűség vár rájuk, rettenetes elkeseredés lett úrrá mindenkin. Kassán német katonák szálltak fel a vonatra és közölték, hogy nem kell aggódni, Németországba viszik őket dolgozni. Három napi utazás után megérkeztek Auswitzba, ahol a kapun az állt: „ A munka szabaddá tesz!” A férfiakat rögtön külön sorba állították, búcsúzkodásra nem volt idő, így soha többé nem látta édesapját. A nőket sorba állították és egy fiatal SS tiszt –akiről még akkor nem tudták kicsoda-kétfelé irányította a nőket. A tiszt, Joseph Mengele az idősebbeket, gyerekeket, köztük Kati néni édesanyját balra, míg a fiatalokat jobbra irányította. Mindenki azt gondolta, hogy az idősebbek vigyáznak majd a gyerekekre, amíg a fiatalabbak dolgoznak. De sajnos nem így történt. A balra vezényelt szerencsétlen sorsú emberek a gázkamrákba kerültek. Ez úgy zajlott, hogy kezükbe szappant kaptak, mintha tisztálkodni

indulnának. Egy zuhanyzó helyre kerültek ahol mérgező gázt engedtek rájuk. Kati néni jobbra került, ezt a csoportot meztelenre vetkőztették és mindenkit kopaszra borotváltak, mely műveletet katonák végeztek. Minden ruhát elvettek tőlük és egyenruhát kaptak. Amikor a fürdőből kijöttek, nem ismertek egymásra, saját ruháikat nem kapták vissza, idegen holmikba öltöztették őket. Kati néni a B3-as lágerbe került az 5-ös számú blokkba. Napokig a csupasz földön feküdtek, takaró nélkül, párnának cipőjüket használták. A láger vezetője egy szlovák nő volt, akit Bertának hívtak, ő irányította a takarítást és az étel kiosztást valamint felügyelte a rendet. Reggel 5-kor volt ébresztő, sorakozó, 5-ös sorokban, amennyiben a létszám nem stimmel akkor órákig kellett sorakozni. A létszámért egy Rita nevezetű lengyel nő volt a felelős. A nő gyűlölte a magyarokat, mert később érkeztek a táborba mint ők és nem éltek át annyi szörnyűséget. Többen kérdezték tőle mikor láthatják újra szeretteiket, mire ő nem válaszolt csak egy füstölő kéményre mutatott. Szeptember 18-án, egy munkára való sorozás alkalmával Kati néninek volt egy megérzése, ami azt súgta el kell mennie Auswitchból. Ismét bevagonírozták. Napokig utaztak, hiszen Lengyelországból Németországba, Bergen-Belsenbe került. Lázadásokra sosem került sor, hiszen sem erejük sem esélyük nem volt a tisztekkel szemben. Hatalmas sátrakba terelték őket ahol szintén naponta többször számolták őket. November 16-án újra besorozták, de itt már név szerint. Pontos lista készült névvel, korról és származási hellyel. November végén új helyre került: Duderstadtba. Ez a hely barátságosabb képet mutatott. Itt csak 750-en voltak. Az egyik oldalon fabarakkok, míg a másikon kőbarakkok álltak. Ismét besorozták munkára, a Polta-Werk 16-os számú gyárrészlegébe. Itt betanították őket, egy hosszú asztalnál dolgoztak, repülőgép hüvelyeket vizsgáltak különböző műszerekkel. Megfeszített tempóban dolgoztak reggel 6-tól este 6-ig, de a körülmények emberibbek voltak és a koszt is jobb volt. Az örök között is volt emberségesebb, egyik

alkalommal, amikor Kati néni rosszul lett az őr engedélyt kért az üzemvezetőtől, hogy visszakísérhesse a lágerbe, hogy pihenhessen. Április közepén közeledtek az angol csapatok és a rabok újra a vagonba kerültek. Az út borzasztóan keserves volt, 2 hétig tartott, mely során tragikus esemény történt. Lobositzban repülőből lőttek, több ember megsérült, egy lány meghalt. Az út azért tartott sokáig, mert a bombázások miatt többször vissza kellett fordulni, illetve más irányba indulni. Megérkeztek Theresienstadtba amitől pár km-re volt a tábor, Südberg, ahol már nem dolgoztak. Az oroszoknak köszönhetően május 9-én felszabadultak, sokakat az utolsó pillanatban a gázkamrából menekítették ki. Ezt követően két hétig karantén volt a tifuszos megbetegedés miatt. Voltak, akik túléltek a haláltáborból és a fertőzésbe haltak bele a felszabadulás után, míg másoknak a hosszú éhezés után az első tányér étel okozta vesztét. A hónap végére szabadok lettek és bementek Theresienstadtba, ahonnan a németek mind elmenekültek. Ezt követően a túlélők transzporttal érkeztek Budapestre. A 28 menekültet a Keleti pályaudvarnál várták, ahol adataikat felvette egy amerikai szervezet, akik segítséget nyújtottak nekik. Sokan külföldre menekültek, míg Kati néni visszatért Miskolcra, abban bízva, hogy szülei otthon várják. Családját sokáig várta, hiszen nem volt tisztában azzal mi zajlott a táborokban. Miskolcra 5-en tértek vissza, a Bethlen Gábor téri iskolában feljegyezték nevüket, címüket. Hazatérve lakásukba már egy másik család élt, akik szívesen befogadták öt pár hónapra. A házban lakott egy férfi, aki szintén túlélte a haláltáborból, de az egész családja odaveszett. A korábbiakban is ismerték egymást, mert az édesapja barátja volt. Hasonló sorsuk összehozta őket és a 22 évvel idősebb férfihez 1946-ban feleségül ment. 1947-ben kislányuk született 2 kg súllyal, aki csak 2 napig élt. 1948-ban kisfiuk született, akinek súlyos fejlődési rendellenessége volt, 5 évig élt. A két gyermek halálát az orvosok szerint a deportálásban elszenvedett megpróbáltatások idézték elő. Okának tekintették a táborban kapott

fogamzásgátló tablettákat és különböző injekciókat. 1953-ban egészséges kisfiúnak adott életet. Napjainkban Ruttkai Imréné Weinberger Katalin 86 éves, szembetegségétől eltekintve egészséges és életvidám idős hölgy. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének (MAZSIHISZ) tagjai segítik mindennapi életét.

Képekben

Táborok

Gázkamra, mely oldalán látszik a Ziklon B

(vonatra várva)

(gettósítás)

Dr. Josef Mengele, Rudolf Hoess and Josef Kramer

(sorakozó)

Borsod-Abaúj-Zemplén		Megye:									
A nyakörvi hivatal:		A nyakörvi szám:									
Mezőkeresztes		26/1952.									
Az elhalt											
családi és utónév: Léderer Bertalan											
családi állapota: nős											
családi állapota:											
születési helye: (Győr)											
intézkedési helye: Műcsináló											
											
<table border="1"> <tr> <td>születési ideje:</td> <td>1944. évi július hó 15. napján</td> </tr> <tr> <td>halálának ideje:</td> <td>1952. évi július hó 15. napján</td> </tr> <tr> <td>halál oka:</td> <td>Ezerkilencszázötvenötödik</td> </tr> <tr> <td>halál helye:</td> <td>Győr</td> </tr> </table>				születési ideje:	1944. évi július hó 15. napján	halálának ideje:	1952. évi július hó 15. napján	halál oka:	Ezerkilencszázötvenötödik	halál helye:	Győr
születési ideje:	1944. évi július hó 15. napján										
halálának ideje:	1952. évi július hó 15. napján										
halál oka:	Ezerkilencszázötvenötödik										
halál helye:	Győr										
<table border="1"> <tr> <td>apjának családja és utóneve:</td> <td>Léderer Bertalan</td> </tr> <tr> <td>anyjának családja és utóneve:</td> <td>Kovács Anna</td> </tr> <tr> <td>házasságának kezdési és utóneve:</td> <td>Braun Szeréné</td> </tr> </table>				apjának családja és utóneve:	Léderer Bertalan	anyjának családja és utóneve:	Kovács Anna	házasságának kezdési és utóneve:	Braun Szeréné		
apjának családja és utóneve:	Léderer Bertalan										
anyjának családja és utóneve:	Kovács Anna										
házasságának kezdési és utóneve:	Braun Szeréné										
Megjegyzések: Halálátok bejegyzése a mezőkeresztes járási hivatalnál PK.111/6-1952/2. sz. végzésre alapján.											
x											
Kelt Mezőkeresztes, 1999. június 18.											
 Helyi lakóhelyi hivatal Mezőkeresztes		Helyi lakóhelyi hivatal Mezőkeresztes									

Borsod-Abaúj-Zemplén		Megye:									
A nyakörvi hivatal:		A nyakörvi szám:									
Mezőkeresztes		27/1952.									
Az elhalt											
családi és utónév: Léderer Bertalanné											
családi állapota: Braun Szeréné											
családi állapota: férjes											
születési helye: (Győr)											
intézkedési helye: Műcsináló											
											
<table border="1"> <tr> <td>születési ideje:</td> <td>1944. évi július hó 15. napján</td> </tr> <tr> <td>halálának ideje:</td> <td>1952. évi július hó 15. napján</td> </tr> <tr> <td>halál oka:</td> <td>Ezerkilencszázötvenötödik</td> </tr> <tr> <td>halál helye:</td> <td>Győr</td> </tr> </table>				születési ideje:	1944. évi július hó 15. napján	halálának ideje:	1952. évi július hó 15. napján	halál oka:	Ezerkilencszázötvenötödik	halál helye:	Győr
születési ideje:	1944. évi július hó 15. napján										
halálának ideje:	1952. évi július hó 15. napján										
halál oka:	Ezerkilencszázötvenötödik										
halál helye:	Győr										
<table border="1"> <tr> <td>apjának családja és utóneve:</td> <td>Braun Filón</td> </tr> <tr> <td>anyjának családja és utóneve:</td> <td>Szeréné Anna</td> </tr> <tr> <td>házasságának kezdési és utóneve:</td> <td>Léderer Bertalanné</td> </tr> </table>				apjának családja és utóneve:	Braun Filón	anyjának családja és utóneve:	Szeréné Anna	házasságának kezdési és utóneve:	Léderer Bertalanné		
apjának családja és utóneve:	Braun Filón										
anyjának családja és utóneve:	Szeréné Anna										
házasságának kezdési és utóneve:	Léderer Bertalanné										
Megjegyzések: Halálátok bejegyzése a mezőkeresztes járási hivatalnál PK.111/6-1952/2. sz. végzésre alapján.											
x											
Kelt Mezőkeresztes, 1999. június 18.											
 Helyi lakóhelyi hivatal Mezőkeresztes		Helyi lakóhelyi hivatal Mezőkeresztes									

(Léderer Bertalan és neje Léderer Bertalanné szül. Braun Szeréna)

HOLOCAUST DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT ÉS EMLÉKGYŰJTEMÉNY
KÖZALAPÍTVÁNY

H-1094 Budapest, Páva utca 39. Telefon: (+36 1) 218 6557 Fax: (+36 1) 215 3888 Web: www.hdka.hu

A Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítvány alapvető célja, hogy méltó emléket állítson a magyarországi véstársak áldozatainak. Szándékunk, hogy az áldozatokat kiemeljük a névtelenségből, az ismeretlenségből. A személyes, közösségi és történelmi emlékezet számára ne csak számsorokat, listákat, hanem emberi történeteket, sorsokat is őrizzünk meg!

HOLOKAUSZT ÁLDOZATOK SZEMÉLYI ADATLAPJA

Kérjük, hogy külön edallapon töltesse fel minden olyan rokoni, barátja, ismerőse nevét, aki a holokauszt áldozata lett. Ha a személyes adatokra vonatkozó kérdéseket nem tudja megválaszolni, kérjük, az Ön által ismert áldozatok névsorát akkor is küldje el.

AZ ÁLDOZAT SZEMÉLYI ADATAI

Áldozat neve: <u>LÉDERER BERTALAN</u>	
Magyarosítás előtti neve:	
Leánykori név:	
Születési idő (év, hó, nap): <u>1883.04.25</u>	Születési hely:
Apja neve: <u>LÉDERER ABRAHÁM</u>	Anyja neve: <u>KOHN FANNI/FANNI</u>
Foglalkozása:	
Lakhelye(i): <u>MELŐKERESZTES</u>	

ELTŰNÉS KÖRÜLMÉNYEIRE VONATKOZÓ ADATOK

Internálás ideje (év, hó, nap):	Hol volt internálva?
Gettózás ideje (év, hó, nap):	Hol volt gettóban? <u>AUSCHWITZ</u>
Munkaszolgálatos volt-e? ☐ nem ☐ igen	század száma:
Deportálás ideje (év, hó, nap): <u>1944</u>	Honnan deportálták? <u>MELŐKERESZTES</u>
Koncentrációs tábori fenntartók ideje (év, hó, nap) és helye:	

Kérjük, nyomtatott nagybetűvel kitölteni szíveskedjék!

(Léderer Bertalan személyi adatlapja)

(akkor és most)

„Magyarok vagyunk és nem zsidók, nem külön nemzetbeliek, mert mi csak akkor vagyunk külön vallásfelekezet, midőn imaházainkban köszönetünket és legbensőbb hálánkat intézzük a Mindenhatóhoz, a hazára és reánk is árasztott kegyelméért, de az élet minden egyéb viszonyaiban honfiak, csak magyarok vagyunk.”

**(a magyarországi és erdélyhoni zsidók
képviselőtének kiáltványa**

1848.március 17-én)

Ezt valljuk, ezt érezzük mindannyian ma is!

Forrásanyag:

-Magyar hadviselt zsidók aranyalbuma

-Halálgyár

-100 kép

-személyes dokumentumok

-Ruttkai Imréné Weinberger Katalin

-Lőcsei Ágnes (eredeti neve: Léderer Ágnes)

-Csíki Tamás: A miskolci zsidóság a Holocaust időszakában (internetes forrás)

-